

Wstęp

Teatr i dramat to oczywiście wynalazek Greków, a dokładniej Ateńczyków, ale paradoksalnie w dziedzinie komedii świat najwięcej zawdzięcza rzymskim komediopisarzom – Plautowi i Terencjuszowi. Obaj tworzyli sztuki w odmianie gatunkowej zwanej palliatą, która wykorzystywała jako źródło inspiracji grecką komedię nową¹. Rzymska przeróbka powstawała już wprawdzie po łacinie, ale z zasady wciąż prezentowała realia greckie. W konsekwencji Rzymianie oglądali w teatrze świat grecki – greckie miasta, greckie stosunki społeczne i oczywiście samych Greków ubranych w charakterystyczny grecki płaszcz zwany *pallium* – stąd nazwa tej odmiany komedii.

Bohaterem w tych sztukach stał się zwykły, przeciętny obywatel – taki, z którym mógł się utożsamiać każdy widz. Tematem były rodzinne komplikacje z dorastającymi dziećmi odkrywającymi właśnie uroki miłości. Na scenie pojawiają się więc zakochani młodzieńcy, skromne i oddane im całym sercem dziewczęta, gniewnie patrzący na to uczucie ojcowie i sprytni niewolnicy

---

1. Niestety, niemal cała grecka komedia nowa zaginęła pod koniec starożytności. Odnalazła się dopiero wraz z narodzinami archeologii, gdy zaczęto przetrząsać piaski pustyni w poszukiwaniu nie tylko skarbów, ale także papirusowych manuskryptów. Na początku XX wieku odnaleziono pierwsze z nich ze sztukami największego przedstawiciela greckiej komedii nowej – Menandra. Od tego czasu każda dekada powiększa naszą wiedzę o tej odmianie komedii, która stała się inspiracją dla Plauta i Terencjusza. Ponieważ grecka komedia nowa była niedostępna przez ponad dwadzieścia stuleci, wzorem dla teatru nowożytnego stały się rzymskie przetworzenia.

gotowi wymyślić choćby najbardziej szaloną intrygę, by połączyć zakochane serca. Czasem z pomocą przychodzi Tyche – bogini szczęśliwego zbiegu okoliczności.

Plaut i jego komedie

Plaut nie jest pierwszym komediopisarzem uprawiającym palliatę, ale twórczość jego poprzedników (Liwiusza Andronika i Newiusza) zachowała się jedynie fragmentarycznie. Obaj zresztą uprawiali także inne gatunki (tragedię, epos), a komedia stanowiła tylko pewną część ich, i tak zachowanej szczątkowo, twórczości. Plaut był więc pierwszym, który poświęcił się wyłącznie palliacie, co niewątpliwie przełożyło się na jakość tych produkcji².

Niewiele wiemy o samym poecie. Uważa się, że pochodził z miasta Sarsina w Umbrii³, a zatem dla Rzymian tamtego okresu był cudzoziemcem. Sporo wątpliwości budzi samo nazwisko – Titus Maccius Plautus. Istniał wprawdzie w Umbrii ród Maccjuszów, z którego pewnie Plaut pochodził, ale podobnie brzmiące imię Maccus, oznaczające maskę głupca w rodzimej farsie italskiej (atellanie) każe zastanowić się, czy częścią nazwiska nie był jakiś pseudonim zawodowy, wskazujący na staż aktor-ski komediopisarza. Takie przypuszczenie jest prawdopodobne, zwłaszcza że *cognomen* Plautus znaczy „o płaskich stopach”, co

-
2. Pod koniec II w. p.n.e. Wolkacjusz Sedigitus stworzył ranking poetów palliaty i przyznał w nim Plautowi drugie miejsce. Pierwsze zajął późniejszy, dzisiaj już niezachowany poeta Cecyliusz. Newiusz otrzymał miejsce trzecie, a Liwiusza Andronika ranking w ogóle nie uwzględnia. Zob. Skwara (2001: 49–50).
  3. Informację tę podaje Hieronim (*Chron.* 1817=200) i Festus (274). Komediopisarz czyni aluzję do miejsca swego pochodzenia w komedii *Strachy* (*Most.* 769).